

ויקהל דוד

חג הפסח

חוזר מבית הכנסת לביתו הוא לובש מיד את הקיטל ומקדש, וצריך להבין מה השייכות של ביאתו מבית הכנסת לקידוש היום, ומדוע מזכירים את ביאתו מבית הכנסת.

וי"ל בהקדם מה שהביא הטור [סי' תע"ג] בשם מסכת סופרים שיש מקומות שנוהגים בליל פסח לקרות את ההלל בציבור בבית הכנסת לקיים מה שנאמר 'ונרוממה שמו יחדיו', והכוונה בזה, דכאשר מגיע ליל פסח הקדוש וצריך לקיים את כל המצוות הנוהגות בליל הסדר, ומחמת שלפני פסח לא ניתן לנו זמן להתכונן לקראת המצוות הרבות של ליל פסח כמו שניתן לנו לפני חודש תשרי, הרי כאשר מתבונן איש ישראל בשפלות מצבו בעבודת השי"ת, הרי לבו נשבר בקרבו, ואין בו כח לגשת ולערך את הסדר.

אמנם העצה לזה הוא שיכלול את עצמו בתוך הרבים, שביניהם ישנם בוודאי אנשים שהתכוננו כראוי וכיאות, ובכך הרבים יעזור השי"ת ויזכה לקיים את כל מצוות הלילה בשלימות, ויתקבלו מעשיו לרצון, וזה הוא הענין שמתחילים את עבודת ליל הסדר באמירת הלל בציבור, להורות שע"י התכללות בתוך הרבים נזכה לקיים את כל מצוות הלילה כראוי, וזהו שאמר במסכת סופרים 'לקיים מה שנאמר ונרוממה שמו יחדיו'.

ולכן מדגישים ואומרים 'כאשר בעל הבית חוזר מבית הכנסת לביתו', כדי להסמין את ביאתו מבית הכנסת והתכללותו עם הציבור ע"י אמירת ההלל בציבור לקידוש היום וכל עבודת ליל הסדר, שע"י יתחזק כל אחד ברוחו, הגם שלא הכין עצמו כראוי, מ"מ בזכות הרבים תתקבל עבודתו לרצון לפני אדון כל.

מסביר שהרמז בזה הוא, קדש אף בלי הכנה ד'ורחץ', שבליל פסח הוא ליל שימורים לה', וכל אחד יכול להתקדש אף שלא הכין עצמו ברחיצה וזהו קדש ורחץ.

מתחיל להסביר להמסובין את קדושת הלילה שבו יצאנו ממצרים, והרמז 'מקרא קודש' זכר ליציאת מצרים, והיינו כשקורין מן השמים להתקדש 'מקרא קודש', ונדמה לו שהוא רחוק מקדושה, יזכיר לעצמו 'זכר ליציאת מצרים', שהיינו טמאים והגענו למעלה גדולה עד קבלת התורה.

מסביר מדוע פסח נקרא 'זמן חרותינו', שמדי שנה בלילה הזה הוא זמן חרותינו שיכול אז ליפטר מעבדות לתאוות עוה"ז וכדומה, ואין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה, והשפעת החרות שזכינו אז בזמן זה, משפיע שכל ליל פסח מסוגל להגיע לחירות מיצר הרע וזהו זמן חרותינו.

הגדה טעם ודעת

הגבהת הכוס

בשנה אחת בליל הסדר הורה הרה"ק מהרי"ד מבעלזא ז"ע לאחד מנכדיו שיגביה את הכוס לתתו על ידי הק', והטעים מדוע מצווה דוקא לנכדו, דהנה עיקר תכלית יציאת מצרים היתה עבור קבלת התורה, ומצות לימוד התורה היא לבנים ובני בנים כדכתיב [ישעי' נ"ט כ"א] 'לא ימושו מפיק ומפי זרעך ומפי זרע זרעך' ולכן ציוה דוקא לנכדו. **לקט פניני קודש עמ' פ"ד**

בורא פרי הגפן

הקשה הרא"ש בשם הרה"ק ממין איך אנו מברכים על היין בפה"ג הא מבואר במס' חולין [ק"כ] דיין לא נקרא פרי לענין בכורים עיי"ש.

ותירץ בספר סדר הלכה [כ"ד.] על פי מה דאיתא בגמרא [ברכות ל"ה:] חוץ מן היין שמברכים עליו בורא פרי העץ, מאי שנא יין אילימא משום דאשתני לעלויא אשתני לברכה, והרי שמן דאשתני לעלויא ולא אשתני לברכה, דאמר רב יהודה אמר שמואל וכן אמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן שמן זית מברכין עליו בורא פרי העץ, אמרי התם משום דלא אפשר היכי נברך בברך בורא פרי הזית פירא גופיה זית אקרי, ופרש"י, והוי לי' בורא

הכנה קודם הסדר

אינו יודע האיך יכולין לישב אל הסדר, מבלי שילמדו מקודם בספר גבורות ה' להמהר"ל מפראג ז"ע. **תפארת יואל ח"א עמ' 89**

שם הגדה

מה שנקראת 'הגדה', יש אומרים שהוא לשון שבח והודאה מן [דברים כ"ו ג'] 'הגדתי היום שתרגמו שביחית יומא דין, וי"א כפשוטו ע"ש [שמות י"ג ח'] 'והגדת לבנך ביום ההוא, ועוד שמגיד בה ענין יציאת מצרים והנסים והנפלאות שנעשו לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, וכתיב [תהלים ע"א י"ז], 'עד אגיד זרועך לדור לכל יבוא גבורתך, כי האחרונים מפי הראשונים חיים באמונה כדכתיב [דברים ל"ב ז] 'שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך, ועוד שרוב דרשות הגדה זו הם על פסוקי מקרא בכורים ושם כתיב 'הגדתי היום לה' אלקיך.

הגדה כוס אליהו

לבישת הקיטל בליל הסדר

הסדר מיוסד על שאלת הבנים, ומבואר בגמרא [מו"ק י"ז.] אם הרב דומה למלאך ה' צבאות תורה יבקשו מפיהו, לכן לובש האב לבנים להתדמות אל המלאכים.

עו"ל טעם דלובשים קיטל בליל פסח, כי אז המצות עשה והגדת לבנך, וכל זמן שהאדם חי אינו מתבונן בגודל הצורך לתועלת שיקבל מבניו, אבל לאחר מיתה לאחר מאה ועשרים שנה אז יודע ביותר שנצרך להם, לכן להעלות זכרונם ע"ז לובשים הקיטל.

והנה זהו יען שכל זמן שהאדם חי יש חשיבות לכסף וזהב, ועיד"ז שוכח בתכלית בניו שזהו גם תכליתו לגדלם לתורה ויר"ש, משא"כ כשנפטר שאז אין מליון לא לאדם לא כסף ולא זהב, ועני ועשיר שם הוא, אז מתעורר להרגיש בתועלת בניו לטובת נשמתו. **חתן סופר, אהבת חיים פ' צו עו"ל** טעם על לבישת הקיטל עפי"ד החתן סופר ז"ע שכתב כי בלילה הזה הוכשר להורות הבנים ולחנכם בדרך ה', וכאן גלתה לנו התורה גודל החיוב המוטל על האב לצוות את בניו אחריו לשמור דרך ה' ולמען הישמר מחשש שיתעצל בדבר בזכרון זה, כי למענו יעשה לטובתו עת יבוא יומו האחרון עת ילבישוהו הלבן ויהא נצטרך לבניו.

וי"ל בדרך זה כי הבנים אחר אריכת ימים של הוריהם רוצים לילך בדרך שלמדו מהוריהם ע"כ לובש הקיטל כמו שמצוה עכשיו מהעולם העליון. ענין לבישת הקיטל בליל פסח, מרמז למה שאז"ל [עי' זח"ג צ"ז.] בזהר ורע"מ] שספירת העומר הוא כמצות וספירה לה שבעת ימים, שבצאתם ממצרים פסקה מסאבותא מיני' וצריך לספור שבעה נקיים, וא"כ קודם התחלת ספירת ז"נ צריך ללבוש לבנים. **דבר ישרים פסח עמ' צ"ו**

סדר הקערה

בהיותי אצל סדר אדמו"ר הקדוש מבעלזא ז"ע, הגביהה הרבנית נ"י הקערה, ואמר ז"ל למה לך אני מצוה, לפי שאמרו ז"ל [סוטה י"א:] בזכות נשים צדקניות נגאלו בני ישראל ממצרים ועל כן שייך לך דבר זה.

הגדה בית אברהם, מרובה לספר

קדש

'קדש' מרמז על הכנה, כפי שפירש רש"י במסכת קידושין, 'הרי את מקודשת' 'מזומנת', מלשון מוכן ומזומן, שצריך להתבונן לפני הסדר, ולא להתיישב אל הסדר סתם.

צדיקים אמרו שמי שלא לומד את כל הסימנים של דיני הסדר, מסימן תע"ב עד סי' ת"צ, הרי הוא יושב אצל הסדר כמו גוי, שלא יודע מה לעשות, וזהו 'קדש', התבונן כראוי למצות הלילה הזה.

לב ים מנהג ישראל תורה לתרגם את תיבת 'קדש' באופן זה: כאשר בעל הבית

ויקהל דוד

חג הפסח

ורחץ

לענ"ד נראה דמנהגן של ישראל תורה היא ומדינא צריך ליטול בלילה זו להירקות דלוקה לטיבול הראשון, דהא דאנן אינן נזהרין כל השנה כתב המג"א [ס' קנ"ח], דסמכו עצמן על התוס' שסוברין [פסחים קט"ו] דהנטילה הוא שלא יטמא המשקים להיות תחילה, ולכן א"צ לברך על אותה נטילה, וכל שכן אנו שאין נזהרין מלאכול אוכלין טמאין אין אנו צריכין אותו נטילה, והנה בלילה זו הכל חייבין לאכול דבר הטבול במשקה, וכשיבנה המקדש יהיו חייבין לאכול קרבן פסח ג"כ שייך שפיר דיאמר אשתקד אכלנו החסא בלא נטילת ידים ויאכל ג"כ לכשיבנה בית המקדש ויפסל גופו מלאכול קרבן פסח, ולזה נזהרין כל ישראל בנטילה זו, וכאשר הנטילה מצד הדין צריך נטילת ידים כמו לפת.

הגדה זכרון נפלאות עמ' יא:

מסביר שעבודת הלילה, דהיינו סיפור יציאת מצרים, היא חשובה מאד כעבודת יוה"כ ולכן לובשים קיטל, והרחיצה היא במקום טבילה. **הגדה טעם ודעת**

בורא פרי האדמה

פרי האדמה לשון הכתוב בפרשת ביכורים [דברים כ"ו ב'] ראשית פרי האדמה, ואצל ברכת המוציא יסדו לשון ארץ, מלשון הכתוב בפרשת שלח [במדבר ט"ו, י"ט], מלחם הארץ. **הגדה בית אברהם עמ' ט"ז** יש מי שחקר למען דעת טעם רז"ל דתיקנו לברך בורא פרי האדמה ולא תקנו לברך בורא פרי הארץ, ואפשר דלפי שתקנו על הארץ ועל הפירות וגם על הארץ ועל המזון בשבח א"י שנקראת ארץ סתם, כדכתיב [איוב ה' י'] הנותן מטר על פני ארץ ושילח מים על פני חצות, וכדאמרו ז"ל א"כ במטבע ברכות תיבת ארץ רומזת לא"י, ולהכי הכא שהיא ברכה לכל גידולי קרקע בכל מקום תיקנו פרי האדמה שהוא שם כולל לכל אדמה שבכל מקום. א"נ שכיוונו שתתברך האדמה וימשך לה שפע ע"י הברכה לתקן קללת [בראשית ג' י"ז] ארורה האדמה, כך נ"ל.

וגם אני שמעתי שיש נ"ה פירות אדמה, ולזה תיקנו בורא פרי האדמה גימטריא נ"ה.

שיורי ברכה **הנה** יש הפרש בן תיבת לחם ובין תיבת פרי דבתיבת לחם נכלל כל מיני לחם הנאכל בכל העולם והעולם נתקיים ע"ז הן מחמשת המינים והן כל דבר הנעשה מהן לחם כאורז וכדומה ומינים הנעשה מהם לחם גדל בכל היקף העולם כדגן בחוץ לארץ וחטים בארץ ישראל ושעורים בבבל וכו', ונקרא בכל מקום ומקום הלחם בשם לווי, ושהוא מדבר הנעשה ממנו כמו לחם מדגן לחם מחטים לחם משעורים, אבל לחם סתם הוא דבר נכלל מכל המינים ונקרא על שם שהאדם ניזון מזה כמו שאמר הקרא ולחם לבב אנוש יסעד, ובתיבת פרי אינו שם הכולל כמו לחם, למשל כשנשאל לאדם מה אכלת היום די ליה אם יאמר אכלתי לחם, אבל אם יענה אכלתי פרי אין זה תשובה נכונה כי אני צריך לידע עדיין מה ומאיזה פרי אכל, ואם ירצה להשיב על נכון יצטרך לומר אכלתי פרי תפוחים או פרי תמרים וכדומה ובלחם אין צריך להשיב אכלתי לחם מדגן או לחם מחטים כידוע לכל מבין. **והנה** הפרש שבין ארץ לאדמה הוא כך, שארץ נקרא על שם כדור הארץ כמו בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ וכמו כל יושבי תבל ושוכני ארץ, וב לשון הש"ס סדגא דארעא חד הוא, ואדמה נקרא על שם רגבי אדמה אדמת קודש ואינו שם הכולל לכל ארצות תבל, לכן כשתופס הלחם בידו ורוצה לברך צריך לברך הנוסח מן הארץ, משום דבתיבת ארץ נכלל כל כדור הארץ ולחם סתם גדל בכל היקף העולם, הגם דלחם מפורש רצה לומר לחם דגן גדל בחלק זה מן העולם ולחם חטים גדל בחלק אחר מן העולם, אבל לחם סתם מ"מ גדל בכל היקף העולם, ולכן נאות ויפה לברך המוציא לחם מן הארץ, אבל אם יש בידו ממין ממיני הפירות אינו יכול לברך בורא פרי מן הארץ דהוא שם הכולל לכל העולם ובאמת אינו כן דמין זה דנקט בידו הוא גדל למשל בחלק איירפ"א ומין אחר גדל בחלק אפריק"א לכן נכון ויאות לברך ע"ז פרי האדמה דרצה לומר דפרי זה ברא מן האדמה הראוי למין זה ולכן הוא בה"א הידיעה. **לדובר מישרים ביאורים ס' כ'**

פרי הפרי, שהפרי נקרא זית ואין זו בריאת שמים כי בידי אדם היא בריאה זו, אבל גבי גפן, הגפן הוא העץ, והענבים הם פרי הגפן ע"כ, ומכאן למדנו פירוש ברכת בורא פרי הגפן, ופרי הזה שאנו מזכירין בברכה זו לא קאי על היין הנסחט מן הענבים שהרי אין זו בריאה בידי שמים אלא בידי אדם, אלא שהענבים שהם פרי הגפן הנברא בי"ש. **זכרון שלום ברכות ל"ה.**

אשר בחר בנו

שמעתי שאמרה אשה אחת מק"ק מעזבז בלשון רוסיא, 'יפה בחרנו לנו את אלקינו, אבל גם השי"ת יפה בחר בישראל, שהרי פייבוש איש קל ומקדש השי"ת'. **תולדות פ' בא ד"ה דבר נא בא"ד והנה יש כאן ב' מיני שבח** שמעתי שהאשה הזאת שאמרה המליצה ישרה הלזו היתה הצדיקת אדל ע"ה בתו של הבעש"ט זי"ע, וראיתי בספר שמועות טובות [נ"ד: ד"ה הנה בסידור עבודה] שמביא המעשה באותו פייביש, שהיה איש קל, משמש אצל איזה פריץ ונעשה המאשקע' שלו.

פעם אחת ישבו כמה פריצים במסיבה ובתוך הדברים נענה פריץ זה ואמר המאשקע שלי מסור אלי כל כך עד שאין בנמצא כמוהו בכל העולם, וכל מה שאבקש ממנו לא יסרב לי, יהיה מה שיהיה, והאריך לדבר בשבח המאשקע שלו, הוא פייבוש הנ"ל.

אמרו לו חבריו הפריצים עדיין אינך מכיר טבע היהודים, כי אכן כל מה שתבקש ממנו יציית לך, אבל אם תצוה עליו להמיר דתו לא יציית לך ויסרב לבקשתך, קרא הפריץ לפייבוש וצוה עליו שישתמד רח"ל, ופייבוש אכן השיב לו כיבזה אינו יכול לציית לו, אמר לו הפריץ כי אם לא יציית לפקודתו יתרגנו ויתלה אותו על עץ, אבל הוא בשלו, כי יהיה מה שיהיה לא ימיר את דתו, והלך אל התליה בשמחה רבה וקידש שם שמים, ועל זה אמרה אותה אשה ממעזיבזו שהרי פייבוש הוא איש קל ומקדש השי"ת עכ"ד.

ורוממתנו מכל לשון

שמעתי לפרש בשם מרן הגה"ק מצאנז זי"ע שהתרוממות שנתן לנו השי"ת הוא למעלה מן ביטוי הלשון להסביר זאת, כי הקב"ה רוממנו יותר ממה שהפה יכול לדבר והעין יכול לראות. **הגדה התקדש חג**

ואותנו קדשת מכל העמים

הרה"ק רבי יהודה צבי מראזלע זי"ע אמר שראשי תיבות של ו'אותנו ק'דשת מ'כל העמים' 'מקוה' כי עי"ז קידש אותנו השי"ת מכל העמים. **סידור לב שמו, ד:**

מקדש ישראל והזמנים

כל המועדים תלויים בזמנים, פסח, בזמן האביב. שבועות, קציר חטים. סוכות, חג האסיף. ולכן תקנו הנוסח 'מקדש ישראל והזמנים'.

קומץ המנחה

קדש ורחץ

יש לדייק מה שאומרים ורחץ בוי"ו משא"כ בשאר הסימנים כולם הם בלי וי"ו המוסיף, וי"ל עפ"י מש"כ בזוה"ק [פנחס דף רל"ב], ועי' בדבש לפי [אות מאכל] דהנה המאכל נאכל ע"י הושט ואם אוכל הרבה ואכל ושבע ודשן נעשה הושט ארוך ונעשה מהו"ו נו"ן אותיות שט"ן, וצריך לתקנו שישבו וי"ו ולא נו"ן ע"כ.

והנה מצה חסר וי"ו מתיבת מצוה וע"י אכילת מצה לשם מצוה כתיקונו נשאר הושט בקדשתו ולא נעשה מוושט שטן רק נשאר בוי"ו, ונתוסף אות וי"ו למצה ונעשה ממצה מצוה, ולכך לאחר קדש שנתקדש בקדושה יתירה בליל התקדש חג הפסח, אומרים ורחץ בוי"ו היינו שנתוסף לו אות וי"ו.

הגדה התקדש חג עמ' ס"ז